

KOOLIKORRALDUSLIKUD TUGIMEETMED KASVATUSRASKUSTEGA ÕPILASTELE

Haridus-ja Teadusministeeriumi ja Eesti Noorsootöö Keskuse analüüs

**Koostajad:
Aile Keskel
Helen Kereme
Kadri Ann Salla**

Tallinn 2010

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KASVATUSRASKUSTEGA ÕPILANE	4
2. KOOLIKORRALDUSLIKE TUGIMEETMETE KÄTTESAADAVUS	6
3. KOOLIKORRALDUSLIKE TUGIMEETMETE TOIMIVUS	8
3.1. Kasvatusraskustega õpilaste klass	8
3.2. Pikapäevarühm	9
3.3. Õpilaskodu	10
3.4. Üldharidusõpe kutsealase eelkoolitusega	11
KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED	12
LISA 1	14
LISA 2	15
LISA 3	16
LISA 4	17
LISA 4	17
LISA 5	18
LISA 5	18
LISA 6	19
LISA 7	20

SISSEJUHATUS

Probleemistik Haridus- ja Teadusministeerium on kavandanud luua kasvatusraskustega õpilastele õpilaskodude juurde eriklassid¹, mille eesmärgiks on vähendada koolikohustuse mittetäitmist ja tõhustada süüteoennetust. Selle meetme loomise vajaduse põhjendamisel on lähtunud Haridus- ja Teadusministeeriumi koolikorralduse osakonna ettepanekutest², mille raames on riiklikult koordineeritud õpilaskoduga eriklasside süsteemi loomise vajadust põhjendatud järgmiselt:

- Alaealiste komisjonidel on vähesed võimalused koolikorralduslike mõjutusvahendeid määrata, kuna nende pakkumine lähtub kohaliku omavalitsuse ja kooli pidaja tahtest;
- puudub mõjutusvahend õpilastele, kes on korduvalt sooritanud õigusrikkumisi ja ei täida koolikohustust, kuid kelle suunamist kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste kooli saaks ennetada;
- antud meede on vajalik õpilastele, kelle sotsiaalne taust on mittetoimiv kui neile, kellel esineb käitumisprobleeme ja õigusrikkumisi;
- puudub meede, mis kohustab õpilast viibima õpilaskodus, et tagada tema üle pidev kasvatuslik järelevalve ning õppe-kasvatustöös osalemine.

Spetsialistid, kes on puutunud kokku laste õigusrikkumiste ja probleemkäitumisega, on leidnud, et lapse efektiivseks abistamiseks on esmalt vaja tagada olemasoleva süsteemi tõhus toimimine.³ Samas ei ole varasemalt põhjalikult hinnatud olemasolevate koolikorralduslike tugimeetmete toimivust ja vastavust kasvatusraskustega õpilaste vajadustele.

Eesmärk Analüüsi eesmärgiks on kaardistada olemasolevad koolikorralduslikud tugimeetmed kasvatusraskustega õpilastele, hinnata nende meetmete kättesaadavust ja toimimist ja vastavust sihtgrupi vajadustega.

Metoodika Analüüsiks kasutatakse olemasolevaid statistilisi andmeid ning varasemaid analüüse ja uuringuid. Täiendavat infot koguti küsitlusega 20 kasvatusraskustega õpilastega tegelevatelt koolidelt (üldhariduskoolid, õpilaskoduga koolid, kutsekoolid), kõikidelt maakondlikelt ning juhuvalimi alusel erinevatelt kohalike omavalitsuste alaealiste komisjonidelt, kokku 20 komisjonilt. (LISA 1; LISA 2) Analüüs teostati ajavahemikul jaanuar-märts 2010. aasta.

Analüüsi struktuur Analüüs koosneb viiest osast. Esmalt tuuakse välja peamised probleemkäitumise põhjused. Teises osas antakse ülevaade koolikorralduslike tugimeetmete kättesaadavusest üle Eesti. Kolmas osa analüüsib meetmetete olemust, eesmärgi, sihtgruppi ja toimivust. Neljas osa koondab peamised järeldused meetmete kättesaadavusest ja toimivusest ning viimases osas tuuakse välja ettepanekud süsteemi parendamiseks.

---

¹ Haridus- ja teadusministri 6.08.2009 käskkirja nr 708 kinnitatud „Tegevuskava noorte toimetuleku toetamiseks, sh alaealiste õigusrikkumiste ennetamiseks ja vähendamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas aastatel 2009-2011“

² Ettepanekud kasvatusraskustega õpilaste klasside võrgu laiendamiseks ja suunamispraktika muutmiseks. (2008) HTM koolikorralduse osakonna analüüs.

³ Kasemets, L., Ilves, R. (2006). Uuring alaealiste probleemkäitumisest ja alaealiste komisjonide tegevusest. Mitte-Eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse Haridusprogrammide. Keskus: Mindpark OÜ.

1. KASVATUSRASKUSTEGA ÕPILANE

Kasvatusraskustega õpilane⁴ on laps, kes ei arvesta üldtunnustatud käitumisnorme, kooli ega vanemate nõudmisi, kellel on koolis ja väljaspool kooli tõsised käitumisprobleemid ning seetõttu ka õpiraskused. Neid lapsi iseloomustab ettearvamatu käitumine, äkilisus, ükskõikne suhtumine, keskendumisraskused, valetamine, hulkumine ning õigusrikkumised nagu koolikohustuse mittetäitmine, suitsetamine, alkoholi tarvitamine ja varastamine⁵. Kasvatusraskustega õpilased on haridussüsteemi kontekstis hariduslike erivajadustega õpilased⁶, nende hinnatavaks arvaks on viimastel aastatel olnud 1500, mis moodustab alla 5% kõikidest erivajadustega õpilastest⁷

Üldharidussüsteemi arendamise eesmärgiks⁸ on luua kõigile õpilastele võrdväärsed võimalused ja tingimused võimetekohase hariduse omandamiseks, mis tähendab erivajadusest lähtuvalt kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis või õppekeskkonnas. Kasvatusraskustega õpilastele on täna võimalik pakkuda erinevaid tugimeetmeid, mille eesmärgiks on tagada õpilase võimetekohane edasijõudmine õppetöös, korrigeerida õpilase käitumisharjumusi, vähendada puudumisi, suurendada õpilase sotsiaalset pädevust ning kujundada tema õpiharjumusi ja väärtushoiakuid.

Erivajaduste õpilaste toetamisel on oluline välja selgitada eeldatavad põhjused, millest tulenevad raskused tavapärasel viisil ja vormis hariduse omandamisel. Käitumisprobleemide peamised põhjused jagunevad kolme valdkonda:

- **Pere ja kodu.** Kodu on lapse käitumise kujundamisel esmane ning olulisim mõjutaja. Lapse käitumist mõjutavad halvad peresuhted, vanemate vähene huvi laste tegemiste suhtes, samuti isa puudumine.⁹ Probleemkäitumist soodustab ka vaesus, alkoholi ja narkootikumide kuritarvitamine, vanemate asotsiaalsus, puudulikud vanemlikud oskused ja konfliktid perekonnas.¹⁰
- **Kool ja õppimine.** Käitumisprobleemide tekkimist soodustab õpilase pidev puudumine, sildistamine, probleemide hiline märkamine ning sekkumine, tugimeetmete vähesus, alternatiivsete õppevormide ja muude sekkumisvõimaluste puudumine.¹¹
- **Vaba aja veetmine ja sõbrad.** Meelelahutuse ja vaba aja veetmise võimaluste vähesus, negatiivse mõjuga sõbrad ja kambad tõstavad käitumisprobleemide kujunemise riski.¹²

Tihti peale on erinevad tegurid omavahel seotud ning mõjutavad ja võimendavad üksteist. Kasvatusraskustega õpilaste määratlus on lai ning võimaldab täna ka muude erivajadustega lapsed (käitumis- ja tundeeluhäiretega, spetsiifiliste õpiraskustega) sinna gruppi liigitada. Selleks, et toetada erivajadustega õpilast, sealhulgas kasvatusraskustega õpilast parimal viisil, on vaja kindlaks määrata tegurid, mis põhjustavad ja soodustavad käitumisprobleemide esinemist, ning valida sellele vastav sekkumine haridus-, sotsiaal- või tervishoiuvaldkonnas. Lahenduste leidmisel on seetõttu vajalik toetada ja teha koostööd perega, tagada varajane märkamine ja tugimeetmete olemasolu koolis ning leida õpilasele võimalus osaleda huvitegevuses. Oluline on efektiivne võrgustikutöö erinevate osapoolte ja spetsialistide vahel. (ibid)

⁴ Haridus- ja teadusministri 30.06.2004. a määrus nr 38 "Põhiharidust omandavate kasvatusraskustega õpilaste klassi moodustamise tingimused ja kord" (RTL 2004, 91, 1425)

⁵ Talu, K. (2009) Käitumuslike erivajadustega õpilaste õpilaskodu kujunemislugu Tõstamaa Keskkooli õpilaskodu näitel. Magistr töö. Tallinn: Talinna Ülikool

⁶ Põhikooli ja gümnaasiumiseaduse eelnõu. Vt. <http://eoigus.just.ee/?act=6&subact=1>

⁷ Kanep, H. (2008) Uuringu „Haridusliku erivajadusega õpilane koolikaardil. Tugiteenuste kättesaadavus haridusliku erivajadusega õpilasele” II osa. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium

⁸ Üldharidussüsteemi arengukava aastateks 2007-2013 (VV 18.01.07)

⁹ Markina, A., Šahverdov-Žarkovski, B. (2006) Eesti alaealiste hälbiv käitumine. Tallinn: Justiitsministeerium

¹⁰ Kasemets, L., Ilves, R. (2006). Uuring alaealiste probleemkäitumisest ja alaealiste komisjonide tegevusest. Mitte-Eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse Haridusprogrammide. Keskus: Mindpark OÜ

¹¹ Markina, A., Šahverdov-Žarkovski, B. (2006) Eesti alaealiste hälbiv käitumine. Tallinn: Justiitsministeerium

¹² Kasemets, L., Ilves, R. (2006). Uuring alaealiste probleemkäitumisest ja alaealiste komisjonide tegevusest. Mitte-Eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse Haridusprogrammide. Keskus: Mindpark OÜ

Kooliga seotud probleemide lahendamine kuulub vahetult haridusvaldkonda, pere ja koduga seotud tegurite mõjutamine on sotsiaalvaldkonna ning vaba aja sisustamine noorsootöö pädevuses. Kuigi hariduslikud meetmed toetavad teatud määral ka peresuhteid ja huvitegevust, on kasvatusraskustega õpilaste puhul väga oluline koostöö haridus-, sotsiaal- ja noorsootöö valdkonnas.

Kasvatusraskustega õpilaste laste toetamisel tuleb lähtuda nende hariduslikust erivajadusest, pakkudes neile hariduslikke ja sotsiaalseid tugimeetmeid, arvestades pere, kooli ja vaba aja veetmisega seotud käitumisprobleemide mõjutegureid. Erinevate valdkonna tugispetsialistide ja –teenuste olemasolu ning koostöö on võtmeteguriks kasvatusraskustega õpilaste vajadustele vastavate tugimeetmete hindamisel ja parendamisel.

2. KOOLIKORRALDUSLIKE TUGIMEETMETE KÄTTESAADAVUS

Hariduslike erivajaduste õpilaste toetamiseks on Eestis kooli tasandil võimalik rakendada erinevaid tugimeetmeid, sealhulgas tugispetsialistide teenused, individuaalne õppekava, parandusõpperühm, pikapäevarühm, erirühm või eriklass ning õpilaskodu. Lisaks tegutsevad kooli juures huvitegevuse pakkumiseks erinevad ringid ja stuudiod. Alaealiste komisjonil on võimalus suunata õpilast pikapäevarühma või kasvatusraskustega õpilaste klassi, samuti soovitada õpilaskodusse suunamist.

Käesolevas analüüsis on vaadatud neid koolikorralduslikke tugimeetmeid, mida täna on võimalik kohaldada nii koolil kui alaealiste komisjonil: kasvatusraskustega õpilaste klass ja pikapäevarühm. Lisaks käsitletakse õpilaskodu meedet, kuna kavandatavad õpilaskoduga eriklassid hõlmavad ka õpilaskodu teenust¹³. Samuti analüüsitakse kutsealase eelkoolituse õppevormi, mida koolid ja alaealiste komisjonid rakendavad tugimeetmena kasvatusraskustega õpilastele.

Erivajadustega õpilaste toetamine ja koolikohustuse täitmise tagamine on kooli ja kohaliku omavalitsuse ülesanne.¹⁴ Omavalitsuste võimalused ja vahendid selleks on aga väga erinevad. Kuna süüteoennetust koordineeritakse eelkõige maakonna tasandil ning lapse abistamisel lähtutakse põhimõttest, et seda peab tegema tema elukohale võimalikult lähedal, analüüsitakse järgnevalt meetmete kättesaadavust maakondade lõikes, jättes välja erivajadustega õpilaste koolid ja gümnaasiumid.

Kasvatusraskustega õpilaste klassid (LISA 3)

- Kasvatusraskustega õpilaste klass on 36 üldhariduskoolis, seal õpib 2009/2010 õppeaastal 493 last.
- Kasvatusraskustega õpilaste klassis õpib keskmiselt 0,4% põhikooli õpilastest.
- Klassid on loodud 12 maakonnas, need puuduvad Hiiu-, Saare-, ja Võrumaal.
- Kõige kättesaadavam on meede Ida-Virumaal, Pärnumaal ning Raplamaal, kus kasvatusraskustega õpilaste klassidega koole on vastavalt 17%, 13% ja 12 % kõikidest maakonna koolidest. Ülejäänud maakondades on sama näitaja keskmiselt 5,5%.
- Jõgeva maakonnas on klassid loodud Põltsamaa Ühisgümnaasiumi juurde, kus koostöös Põltsamaa Ametikooliga pakutakse 30 õpilasele üle Eesti üldharidusõppele lisaks ka kutsealast eelkoolitust. Analoogset õpet pakutakse ka 34 õpilasele Raplamaal Vana-Vigala Põhikooli ja Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskooli koostöös ning Ida-Virumaal 8 õpilasele Sillamäe Astangu Kooli ja Sillamäe Ametikooli koostöös.

Pikapäevarühmad (LISA 4)

- Pikapäevarühmas nimekirjas on kokku 13316 last 338 koolis.
- Pikapäevarühmas osaleb keskmiselt 12% põhikooli õpilastest.
- Need on olemas kõikides maakondades enam kui pooltes üldhariduskoolides.
- Kuna pikapäevarühmad on loodud 60% ulatuses kõikide üldhariduskoolide juurde, siis võib öelda, et meede on üldiselt kättesaadav üle Eesti. Küll aga on erinevusi maakondade lõikes, kõikides vahemikus 43-78%.
- Kõige kättesaadavam on meede Jõgeva maakonnas, kus pikapäevarühmad on loodud 78% koolide juurde. Seevastu Ida-Virumaal ning Hiiumaal on sama näitaja keskmiselt 45%.

¹³ Ettepanekud kasvatusraskustega õpilaste klasside võrgu laiendamiseks ja suunamispraktika muutmiseks. (2008) Haridus- ja Teadusministeeriumi koolikorralduse osakond

¹⁴ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (RT I 1993, 63, 892)

Õpilaskodud (LISA 5)

- Õpilaskodud on loodud 40 kooli juurde ning kohti on seal kokku 1203-le õpilasele, moodustades 1% põhikooli õpilaste koguarvust.
- Riiklikult toetatavatel kohtadel elavad 60% õpilaskodus olevatest lastest.
- Kuigi õpilaskodud on loodud kõikides maakondades, välja arvatud Põlvamaal, on tegelik võimalus antud meedet kasutada erinev, kuna õpilaskodu kohtade arvu jaotus on maakonniti väga ebaühtlane.
- Keskmiselt on 1000 põhikooli õpilase kohta 21 õpilaskodu kohta üle Eesti. Kõige enam õpilaskodu kohti 1000 põhikooli õpilase kohta on Lääne-, Saare-, Jõgeva- ja Hiiumaal, keskmiselt 45. Kõige vähem, keskmiselt 4 kohta 1000 õpilase kohta, on Harju-, Ida-Viru- ja Tartu maakonnas.
- Õpilaskodu kohtade puudus on kõige teravam maakonnakeskustes.

Koolikorralduslike tugimeetmete kättesaadavus on maakondade lõikes ebaühtlane. Kõige levinum ja kättesaadavam meede on pikapäevarühm, mis on olemas kõikides maakondades, enam kui pooltes üldhariduskoolides üle Eesti. Kasvatusraskustega õpilaste klassid on loodud 12 maakonnas ning koondunud eelkõige suurematesse linnadesse. Kuigi õpilaskodud on 14 maakonnas, on selle meetme osas on kättesaadavus kõige ebaühtlasem.

3. KOOLIKORRALDUSLIKE TUGIMEETMETE TOIMIVUS

Aasta-aastalt on üha enam hakatud kasutama erinevaid tugimeetmeid hariduslike erivajadustega õpilastele ning pöörama kooli tasandil enam tähelepanu õpilaste vajadustele. Kõige sagedamini saab laps abi aineõpetajalt, psühholoogilt ja sotsiaalpedagoogilt. Koolid on loonud omal initsiatiivil mitmeid tugimeetmeid, näiteks kasvatuskomisjon, tugivõrgustik ja tunnirahuklass¹⁵. Kooli ja omavalituste tasandil probleemi teadvustamist ja varajasemat sekkumist kinnitab ka asjaolu, et viimaste aastate jooksul on märgatavalt vähenenud alaealiste komisjoni suunatud koolikohustuse mittetäitjate osakaal ning seetõttu ka koolikorralduslike mõjutusvahendite kohaldamine¹⁶.

Koolikorralduslike tugimeetmete vajaduse üle otsustavad kool ja kohalik omavalitsus, mistõttu alaealiste komisjonid kui mõjutusvahendite kohaldajad sõltuvad eelkõige nende võimalustest. Paraku on koolide ja kohalike omavalitsuste võimekus tugimeetmete rakendamiseks erinevad.

Alaealiste komisjonide hinnangul peaks koolikohustuse mittetäitjatega tegelema eelkõige kooli tasandil, kuna komisjonide käsutuses olevate koolikorralduslike mõjutusvahendite hulk on täna väga piiratud ning puudub nende paindlikkus. Kooliprobleemidest ollakse distantseerunud ja enda rolli tajutakse pigem hilisemas järgus, kui probleemid on kihistunud.¹⁷ Koolikorralduslike tugimeetmeid rakendatakse enam maakondades, kus on välja kujunenud kindlad koostööpartnerid ja koolid, kellega ollakse tihedas kontaktis.

Järgnevalt analüüsitakse koolikorralduslike tugimeetmeid ja nende rakendamist: kasvatusraskustega õpilaste klass, pikapäevarühm, õpilaskodu ning kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis. Meetmete löikes on välja toodud nende olemus, eesmärk, sihtgrupp ja toimivus toetudes varasematele uuringutele ja koolidelt kogutud andmetele. Alaealiste komisjonides läbi viidud küsitluste põhjal tuuakse välja eelised ja puudused erinevate meetmete kohaldamisel.

3.1. Kasvatusraskustega õpilaste klass

Kasvatusraskustega õpilaste klass on hariduslik meede tagamaks õpilasele võimetekohane edasijõudmine õppetöös¹⁸. Õppimist toetab individuaalne lähenemine, mida soodustab väike klassikollektiiv. Tegemist on eelkõige õppetööd toetavad meetmega, võimalused pere kaasamiseks ning koolis toimuvaks huvitegevuseks ei erine oluliselt tavaõpilastest. Klassi vastuvõtmise aluseks on õppenõukogu või alaealiste komisjoni otsus.

Kasvatusraskustega õpilaste klass on suunatud 2. ja 3. kooliastme õpilastele, kellel on tõsised käitumisprobleemid ja seetõttu õpiraskused.

Koolide hinnangul on meede tulemuslik, kuid selle toimimine sõltub mitmetest asjaoludest. Kasvatusraskustega klass pakub õpilasele individuaalsemat lähenemist ja tema võimetega arvestamist. Samuti võimaldab see ühtlustada õppekorraldust ja –taset nii tavaklassi kui ka kasvatusraskustega õpilaste puhul. Meetme puuduseks on käitumisprobleemidega õpilaste segregatsioon, kus laste eraldamisel lähtutakse eelkõige tavaõpilaste vajadustest, mitte kasvatusraskustega õpilaste vajadusest. Meetme võtmeteguriks on pedagoogide valmisolek, pühendumine ja ettevalmistus kasvatusraskustega õpilastega tegelemisel. Väga vajalik on tugispetslistide olemasolu ja toetus, mis täna koolides jääb väheseks. Meetme rakendamist takistab täna klasside ja õppekohtade vähesus.

¹⁵ Koolikohustuse täitmine ja selle tagamise tulemuslikkus. (2007) Kontrolliaruanne. Tallinn: Riigikontroll

¹⁶ Alaealiste komisjoni tegevuste analüüs 2009.a. tegevusaruande põhjal. Eesti Noorsootöö Keskus

¹⁷ Rannala, I-E., Tiko, A. (2006) Käitumisraskustega noored ja neile määratud mõjutusvahendite kohaldamine alaealiste komisjonides. Tallinn: Tallinna Ülikool

¹⁸ Haridus- ja teadusministri 30.06.2004. a määrus nr 38 "Põhiharidust omandavate kasvatusraskustega õpilaste klassi moodustamise tingimused ja kord" (RTL 2004, 91, 1425)

Kasvatusraskustega õpilaste klassi suunamist on alaealiste komisjonid koolikorraldusliku mõjutusvahendina kohaldanud väga vähe. 2008.a. kohaldati seda meedet 27-l korral ning 2009.a. kõigest 12-l korral, vähenedes enam kui poole võrra. (LISA 8) Kõige enam on kasvatusraskustega õpilaste klassi suunamist kohaldanud Raplamaa ning Pärnumaa alaealiste komisjonid. Peamine õigusrikkumine, mille korral õpilane sinna suunati oli 52% -l juhtudest koolikohustuse mittetäitmine ning lapse keskmine vanus oli 15,8. ¹⁹ Pea kolmandikes maakondades ei ole alaealiste komisjonid mitte kordagi antud koolikorralduslikku meedet kohaldanud.

Kasvatusraskustega õpilaste klassidesse suunamist piiravad asjaolud on alaealiste komisjonide hinnangul eelkõige nii klasside kui ka kohtade vähesus. Sageli ei ole kohaliku omavalitsuse tasandil ühegi kooli juurde antud koolikorralduslikku meedet loodud ning seetõttu ei ole võimalik seda ka kohaldada. Kooli vahetamine vaid lapse kasvatusraskustega õpilaste klassi suunamiseks ei lähtu omakorda lapse huvidest ning siinkohal on sageli takistavaks teguriks ka nii lapse kui ka lapsevanema vastuseis. Teiste seas toodi välja, et mõningatel juhtudel on kool antud meedet juba rakendanud ning on tekkinud raskusi sobiva kooli leidmisel, kuna keeldutakse õpilast vastu võtmast. Kasvatusraskustega klasside kitsaskohana toodi välja kasvatusraskustega õpilaste ühist kollektiivi, kus üldjuhul puudub õpilasel kaaslaste seas eeskujut.

Kasvatusraskustega õpilaste klass on hariduslik meede, kus läbi individuaalse lähenemise toetatakse edasijõudmist õppetöös. Klassi tulemuslikkuse aluseks on pedagoogide valmisolek ja pädevus ning tugispetsialistide olemasolu. Meetme kättesaadavust takistab eelkõige klasside ja kohtade vähesuses.

3.2. Pikapäevarühm

Pikapäevarühm on hariduslik ja vaba aja sisustamist toetav meede, võimaldades õpilasele tuge ja juhendamist õppimisel ning vabaaja tegevust ja järelvalvet õppetööst vabal ajal²⁰. See soodustab õpilase huvide arendamist ja on abiks lapsevanemale, kes on päeval hõivatud töökohustuste täitmisega. Õpilaste vastuvõtt toimub vanema avalduse või alaealiste komisjoni otsuse alusel.

Pikapäevarühmad on suunatud laiemale sihtgurupile ja eelkõige nooremale kooliastmele, vajadusel saab seda rakendada ka kasvatusraskustega lastele. Koolid kasutavad nende laste puhul tugimeetmena kõige enam pikapäevarühma suunamist²¹.

Spetsialistide hinnangul täidab pikapäevarühm hästi eesmärki nooremate klasside õpilaste puhul. Peamiselt avaldab meede mõju õppepetöö toetamisel ja järelvalve kindlustamisel. Koolides nähakse vajadust abiõpetaja järele, et pakkuda õpilastele enam individuaalset tähelepanu ja vajadustele vastavat tuge.

Koolikorralduslike mõjutusvahendina pikapäevarühma suunamist on alaealiste komisjonid kohaldanud kahe viimase aasta lõikes üha vähem. (LISA 7) 2008.a. kohaldati pikapäevarühma suunamist 106 korral ning 2009.a. oli sama näitaja vähenenud ligi poole võrra, jõudes 59 korrani. Kahe aasta jooksul on kõige enam antud mõjutusvahendit kohaldanud Tartumaa ning Harjumaa alaealiste komisjonid, tunduvalt vähem seevastu Saaremaa, Järvamaa ning Läänemaa. Pea pooltes maakondades ei ole antud mõjutusvahendit kohaldatud mitte kordagi.

Alaealiste komisjonide hinnangul on pikapäevarühma suunamist takistavateks teguriteks eelkõige asjaolu, et üldjuhul on koolid antud meedet lapse toetamiseks juba rakendanud ning seetõttu ei nähta dubleerimises vajadust. Mitmetes piirkondades on pikapäevarühmad loodud vaid algklasside õpilastele, seevastu alaealiste komisjonidesse jõudvad lapsed on valdavas enamikus põhikooli vanemas astmes. Lisaks on antud meetme kohaldamist takistanud kohtade puudumine ning piiratud transpordivõimalused.

¹⁹ Alaealiste komisjonide tegevuse ülevaade 2008.a statistika põhjal (2009). Tartu: Haridus- ja teadusministeerium

²⁰ Haridusministri 2.06.2000. a määrus nr 15 "Pikapäevarühma töökorralduse alused" (RTL 2000, 63, 992)

²¹ Koolikohustuse täitmine ja selle tagamise tulemuslikkus. (2007) Kontrolliaruanne. Tallinn: Riigikontroll

Pikapäevarühm on hariduslik ja vaba aja sisustamist toetav meede, kus abistatakse õpilast õppetöös, sisustatakse vaba aega ning tagatakse järelvalve. Pikapäevarühmad on loodud eelkõige noorematele lastele, mis piirab meetme kättesaadavust vanema astme õpilastele.

3.3. Õpilaskodu

Õpilaskodu on sotsiaalne ja vaba aja sisustamist toetav meede, kus tagatakse lapse õpilase vajadustele ja huvidele vastavad õppimis-, elamis- ja kasvatustingimused²². Õpilaskodu loob soodsad võimalused lapse sotsiaalsete oskuste arendamiseks, õppimiseks, huvitegevuseks, vaba aja sisustamiseks ning puhkamiseks. Õpilaskodus tagatakse õpilasele mitmekülgne toetus, hõlmates nii abi õppetöös, vaba aja sisustamist, juhendamist igapäevaelus ja iseseisvusmisel, arvestades nii võimalikke pereprobleeme, kodust olukorda kui ka kooliprobleeme. Õpilaskodusse vastuvõtmise otsustab kool lapsevanema avalduse või sotsiaaltöötaja taotluse alusel.

Õpilaskodu kui tugimeede on suunatud üldjuhul normintellektiga ja tavakäitumisnorme järgivatele õpilastele, kuid aina enam on õpilaskodudes ka käitumisprobleemidega lapsi²³. Koolide hinnangul tuleneb õpilaskodu vajadus nende laste puhul kehvadest elamistingimustest, konfliktsetest peresuhetest, puudulikest vanemlikest oskustest ja järelvalvest. Seejärel tekivad lastel õpiraskused, kaob õpimotivatsioon, probleemide süvenedes konfliktid õpetajate ja kaasõpilastega, vägivaldne käitumine, sõltuvusainete tarvitamine, mis viivad hiljem tõsiste õigusrikkumisteni.

Õpilaskodu hinnatakse tulemuslikuks meetmeks koolikohustuse täitmise tagamisel²⁴ ja kasvatusraskustega õpilaste toetamisel. Paraku puudub enamikes koolides valmisolek tegeleda tõsiste käitumisprobleemidega õpilastega. Varasemad kogemused on kinnitanud²⁵, et õpilaskodu on nendele lastele sobilik ja hästitoimiv tugi, kui täidetud on järgmised tingimused:

- Käitumisprobleemidega õpilaste väike osakaal ja igapäevaelu kõrvuti teistega, mis aitab neil võtta omaks reeglid ja normid ning edasi jõuda koolis;
- Tugiteenuste olemasolu ja kvaliteet ning järjepidev võrgustikutöö;
- Personal, kellel on pädevused käitumisprobleemidega laste toetamisel;
- Järjekindlus kasvatustöös;
- Varane ennetustöö ja sekkumine (I ja II kooliastmes).

Koolides, kus täna kasvatusraskustega õpilastega tegeletakse, on pakutavad tugiteenused, spetsialistid ja nende koormus erinevad. Tugispetsialistidest - sotsiaalpedagoog, psühholoog, logopeed, eripedagoog ja/või parandusõppe õpetaja, tervishoiutöötaja – töötavad mõnes koolis kõik nimetatud täiskoormusega, mõnes koolis vaid üks või kaks spetsialisti väikese koormusega. Koolide hinnangul tagab meetme tulemuslikkuse just erinevate tugiteenuste ja -spetsialistide olemasolu ning koostöö erinevate osapoolte vahel (kool, pere, lastekaitse spetsialist, sotsiaaltöötaja, politsei, pere-, noorte-, ja päevakeskused, nõustamiskomisjon, meditsiinitöötajad). Osapooled, kellega ning kuidas ja kui tihedalt tehakse koostööd lapse arengu suunamisel, on täna koolides vägagi erinevad – mõnes koolis on võrgustikutöö nõrgal tasemel, samas mõnes koolis hästitoimiv ja paljusid osapooli haarav. Koolid nimetavad täna õpilaskodu toimimist takistavate teguritena õpilaskodu kohtade ja tugispetsialistide puudust ning vähest koostööd pere ja muude lapse võrgustiku liikmetega.

Alaealiste komisjoni roll on antud meetme osas vähene. Koolikorraldusliku mõjutusvahendina seda alaealise mõjutusvahendi seaduse alusel kohaldada ei saa, kuid mitmed alaealiste komisjonid on rakendanud seda pigem soovitusliku meetmena. Komisjonid suhtlevad õpilaskodudega kokkulepete tasandil, mis nende hinnangul ei taga toimimist. Takistavate teguritena võib välja tuua eelkõige lapsevanema või lapse vastuseisu. Seevastu, lapsevanemalt nõusolekut saades võib meetme rakendamist takistada omakorda õpilaskodu kohtade vähesus.

²²Haridus- ja teadusministri 23. 08. 2005. a määrus nr 29 „Õpilaskodu töökorralduse alused” (RTL 2005, 93, 1403)

²³Talu, K., Tiko, A. (2009) Õpilaskodu kui võimalus käitumuslike erivajadustega õpilastele. *Sotsiaaltöö* nr 6, lk 37- 46

²⁴Koolikohustuse täitmine ja selle tagamise tulemuslikkus. (2007) Kontrolliaruanne. Tallinn: Riigikontroll

²⁵Talu, K., Tiko, A. (2009) Õpilaskodu kui võimalus käitumuslike erivajadustega õpilastele. *Sotsiaaltöö* nr 6, lk 37- 46.

Meetme kasutamist mõjutab ka koostöö erinevate koolidega ning õpilaskodu olemasolu maakonnas. Ettepaneku osas, rakendada õpilaskodusse suunamist ühe mõjutusvahendina, ollakse komisjonides eriarvamustel.

Õpilaskodu on sotsiaalne ja vaba aja sisustamist toetav meede, kus õpilasele tagatakse võimalused elamiseks, õppimiseks ja huvitegevuseks. Kasvatusraskustega õpilaste toetamisel on võtmeteguriks pädevad spetsialistid, mitmekülgsed tugiteenused ja võrgustikutöö, mis täna on õpilaskoduga koolides vähene. Õpilaskodu kättesaadavust piirab õpilaskodude ja kohtade vähesus, tugiteenuste ja võrgustikutöö puudus ning õpilaskodude puudulik valmisolek kasvatusraskustega õpilastega tegelemiseks.

3.4. Kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis

Kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis on vähemalt 15 õppenädalane kutse-, eri- ja ametialaste teadmiste ja oskuste omandamiseks toimuv õpe²⁶. Koolikohustuslikus eas õpilastele pakutakse sellist õppevormi kolmes kohas: Vana-Vigala Põhikooli ja Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskooli, Põltsamaa Ühisgümnaasiumi ja Põltsamaa Ametikooli ning Sillamäe Astangu Kooli ja Sillamäe Ametikooli koostöös. Viimased neist on suunatud oma piirkonna õpilastele, kaks esimest võtavad vastu õpilasi üle Eestis.

Nimetatud koolides toimub õpe üldhariduskooli ning kutsekooli koostöös, hõlmates nii kutseõpet, kasvatusraskustega õpilaste klassi kui ka õpilaskodu teenust. Tegu on haridusliku- ja sotsiaalse meetmega, kus kompenseeritakse osaliselt koduse toe puudumine ning pakutakse huvitegevust. Õpilaste õpiharjumuste taastekkimisele ning käitumisprobleemide leevendamisele aitavad kaasa järelvalve, organiseeritud elurütm ning vaba aja sisustamine. Meede on suunatud kasvatusraskustega õpilastele, kes valivad kooli enamasti lapsevanema, eelmise kooli või sotsiaaltöötaja soovitusel.

Koolide hinnangul on meede tulemuslik just erinevate tugimeetmete kombineerimise tõttu: läbi praktiliste oskuste õpetamise tekitatakse õpilases õpihuvi, pakutakse õpiabi ning mitmekesisist huvitegevust, õpilaskodus elamine toetab lapse sotsiaalset arengut, tagatud on juhendamine, suunamine ja järelvalve. Meetme tulemuslikkust mõjutab võimalus peretööks, mis omakorda tuleneb spetsialistide ja tugisüsteemide olemasolust. Täna jääb aga koolides sellest väheseks. Kolmes koolis töötavad täna sotsiaalpedagoogid, psühholoogid on kahes koolis, logopeed ühes koolis. Võrgustikutöö ja koostöö lapse toetamisel on koolides vähene.

Ka selle meetme rakendamisel on alaealiste komisjonide roll vähene. Komisjonid suhtlevad koolidega kokkulepete tasandil. Takistavateks teguriteks on eelkõige koolide ja kohtade puudus ja/või vanema ja lapse vastuseis.

Kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis on kasvatusraskustega õpilaste toetamisel oluliselt vähem levinud, kui eelpool kirjeldatud meetmed. Koolide ja alaealiste komisjonide hinnangul ei vasta tänased võimalused meetme rakendamiseks tegelikule vajadusele, mis on täna vägagi suur. Kutseoskuste arendamine põhihariduse kõrval tõstab märgatavalt õpihuvi²⁷ ning ennetab koolist väljalangemist. Toetades praktiliste oskuste õpetamise kaudu kasvatusraskustega õpilaste sisenemist tööturule, seome õpilased nüüd ja tulevikus haridussüsteemi, tööturu ja ühiskonnaga.

Kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis on tulemuslik hariduslik- ja sotsiaalne meede käitumisprobleemidega õpilastele, kus kasvatusraskustega õpilastele suunatud üldharidusõpe on kombineeritud praktiliste oskuste õpetamisega, sotsiaalse toe ning huvitegevusega. Kuigi vajadus meetme järele on suur, takistab seda rakendamast kohtade puudus.

²⁶ Kutseõppeasutuse seadus (RT I 1998, 64/65, 1007)

²⁷ Rannala, I.-E., Tiko, A. (2006) Käitumisraskustega noored ja neile määratud mõjutusvahendite kohaldamine alaealiste komisjonides. Tallinn: Tallinna Ülikool

KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Probleemistik

- Kasvatusraskustega õpilastele õpilaskoduga eriklasside loomise vajadus tulenes eelkõige koolikorralduslike mõjutusvahendite vähesest kättesaadavusest ning tõsiste käitumisprobleemidega lastele suunatud meetme puudusest.
- Täna on kasvatusraskustega lastele võimalik pakkuda mitmeid erinevaid tugimeetmeid nii kooli, kohaliku omavalitsuse kui ka alaealiste komisjonide poolt, kuid oli vajalik analüüsida olemasolevate koolikorralduslike tugimeetmete kättesaadavust ning toimivust ning hinnata tegelikku vajadust kavandatava meetme järele.

Kasvatusraskustega õpilane

- Kasvatusraskustega õpilaste laste toetamisel tuleb lähtuda nende hariduslikust erivajadusest, pakkudes neile hariduslikke ja sotsiaalseid tugimeetmeid, arvestades pere, kooli ja vaba aja veetmisega seotud käitumisprobleemide mõjutegureid.
- Erinevate valdkonna tugispetsialistide ja –teenuste olemasolu ning koostimine on võtmeteguriks kasvatusraskustega õpilaste vajadustele vastavate tugimeetmete hindamisel ja parendamisel.
- Kasvatusraskustega õpilaste toetamine peab lähtuma kaasava hariduse ideest. Lapse eraldamine oma koolist, kodust ja kogukonnast saab toimuda ainult äärmisel juhul, kuna see soodustab segregatsiooni ning sildistamist. Eelnevalt peab sekkumine toimuma kogukonna tasandil ning rakendatud olema kõik olemasolevad tugimeetmed.

Koolikorralduslike tugimeetmete kättesaadavus

- Koolikorralduslike tugimeetmete kättesaadavus on kohalike omavalitsuste ja maakondade lõikes ebaühtlane.
- Kõige levinum ja kättesaadavam meede on pikapäevarühm, mis on olemas kõikides maakondades, enam kui pooltes üldhariduskoolides üle Eesti.
- Kasvatusraskustega õpilaste klassid on loodud 12 maakonnas ning koondunud eelkõige suurematesse linnadesse.
- Kuigi õpilaskodud on 14 maakonnas, on selle meetme osas on kättesaadavus kõige ebaühtlasem.

Koolikorralduslike tugimeetmete toimimine

- Kasvatusraskustega õpilaste klass on hariduslik meede, kus läbi individuaalse lähenemise toetatakse edasijõudmist õppetöös. Meetme toimimise tagab pedagoogide valmisolek ja pädevus ning tugispetsialistide olemasolu. Probleemiks on eelkõige klasside ja kohtade vähesuses.
- Pikapäevarühm on hariduslik ja vaba aja sisustamist toetav meede, kus abistatakse õpilast õppetöös, sisustatakse vaba aega ning tagatakse järelvalve. Pikapäevarühmad on loodud eelkõige noorematele lastele, mis piirab meetme kättesaadavust vanema astme õpilastele.
- Õpilaskodu on sotsiaalne ja vaba aja sisustamist toetav meede, tagades õpilasele elamis- õppimis- ja huvitegevuse võimalused. Meetme kättesaadavust piirab õpilaskodude ja kohtade vähesus ning õpilaskodude puudulik valmisolek kasvatusraskustega õpilastega tegelemisel. Õpilaskodu võiks olla nende laste jaoks sobiv ja tulemuslik meede, selleks tuleb suurendada õpilaskodude ja omavalitsuste valmisolekut käitumisprobleemidega lastega tegelemiseks.
- Kutseõpe põhikoolis ja gümnaasiumis on hariduslik- ja sotsiaalne meede, kus üldharidusõpe on kombineeritud praktiliste oskuste õpetamisega, sotsiaalse toe ning huvitegevusega. Probleemiks on kohtade puudus, kuigi vajadus meetme järele on suur. Selle meetme laiendamine on üheks lahenduseks kasvatusraskustega õpilaste toetamisel.
- Koolikorralduslike tugimeetme toimimise võtmeteguriteks on pädevad spetsialistid, mitmekülgsed tugiteenused ja võrgustikutöö. Nende puudumine on täna takistuseks kasvatusraskustega õpilaste, sh tõsiste käitumisprobleemidega laste toetamisel.

- Koolikorralduslikud tugimeetmed kasvatusraskustega õpilastele hõlmavad nii haridus-, sotsiaal- kui ka noorsootöö valdkonda. Selleks, et katta kasvatusraskustega õpilaste vajadused, tuleb suurendada olemasolevate meetme kättesaadavust üle Eesti ning tõhustada nende toimimist.
- Vajalik on tõhustada koostööd hariduse-, noorsootöö ja sotsiaalvaldkonna vahel, tagada erinevate spetsialistide omavaheline koostöö, panustada tugisüsteemide arendamisesse, samuti luua enam võimalusi laste toetamiseks pereprobleemide korral ning vaba aja veetmiseks.
- Alaealiste komisjonidele õiguse andmiseks täiendavate koolikorralduslike mõjutusvahendite kohaldamiseks on vajalik koostada ekspertgrupi aramus.

LISA 1

Küsimustik kutse- ja üldhariduskoolidele

1. Kirjeldage palun, kuidas või kelle initsiatiivil satuvad õpilased Teie kooli? (pere, kool, kohalik omavalitsus, alaealiste komisjon, muud spetsialistid/asutused jne)
2. Nimetage probleeme, mis on esinenud seoses õpilase Teie kooli suunamisega?
3. Mis on peamised põhjused, miks lapsed Teie kooli jõuavad?
4. Mida Teie koolis tehakse töös kasvatusraskustega õpilastega teisiti võrreldes tavaõpilastega? (seoses klassi suuruse, õppekava, õpiabi, õpetaja tegevuse, õppekorraldusega jne) Mida oleks veel vaja teha?
5. Millised probleemid on esinenud kasvatusraskustega õpilase õppe-ja kasvatustöö korraldamisel?
6. Kuidas Teie koolis tegeletakse õpilase käitumise korrigeerimisega? (õppeplaan, arenguplaan, käitumise tugikava jne)
7. Missugused tugiteenused ja spetsialistid on Teie koolis olemas? (psühholoog, logopeed, eripedagoog, sotsiaalpedagoog, abiõpetaja, parandusõppe õpetaja, meditsiinipersonal) Milliseid teenuseid oleks veel vaja?
8. Milles seisneb Teie koolis võrgustikutöö ning, kes selles osalevad? (pere, kool, kohalik omavalitsus, politsei, kriminaalhooldaja, alaealiste komisjon, lastega tegelevad asutused jne)
9. Millised probleemid on esinenud võrgustikutöös?

LISA 2

Küsimustik alaealiste komisjonidele

1. Kas Teie hinnangul on kasvatusraskustega õpilaste klass efektiivne meede toetamaks alaealist tema probleemide lahendamisel. Palun põhjendage oma arvamust?
2. Milliste probleemidega lastele olete Te oma alaealiste komisjonis kohaldanud koolikorraldusliku mõjutusvahendina kasvatusraskuste õpilaste klassi suunamist?
3. Missugused takistavad tegurid on Teie alaealiste komisjonil esinenud lapse kasvatusraskustega õpilaste klassi suunamisel?
4. Missugused probleemid on Teie alaealiste komisjonil esinenud seoses lapse pikapäevarühma suunamisega?
5. Milliseid teisi tugimeetmeid olete soovitanud kasvatusraskustega õpilastele? (õpilaskodu, eelkutseõpe, kooli vahetamine jne) Missuguste koolidega olete Te siinkohal koostööd teinud?
6. Kuidas Te hindate senist võrgustikutööd?
7. Millised on võrgustikutööd soodustavad ja takistavad tegurid?
8. Missuguste spetsialistide, võrgustikuliikmete ja asutustega olete seoses kasvatusraskustega lastega koostööd teinud? (pere, kool, kohalik omavalitsus, politsei, kriminaalhooldaja, lastega tegelevad asutused jne) Milles on koostöö seisnenud?
9. Mida soovite veel antud teemal lisada?

LISA 3

Kasvatusraskustega õpilaste klassid 2009/2010 õppeaastal

Maakond	Koolide arv	Põhikooli õpilaste arv	Õpilaste arv kasvatusraskustega klassi(de)s	Kasvatusraskustega õpilaste klassidega koolide arv	Kasvatusraskustega õpilaste klassidega koolide osakaal maakonna koolidest (%)
Harju maakond	142	42768	96	7	4,9
Hiiu maakond	7	871	0	0	0
Ida-Viru maakond	46	12189	122	8	17,4
Jõgeva maakond	27	3361	40	1	3,7
Järva maakond	23	3025	17	1	4,3
Lääne maakond	25	2399	6	1	4
Lääne-Viru maakond	41	6327	34	2	4,9
Põlva maakond	23	2690	5	1	4,3
Pärnu maakond	51	7957	66	7	13,7
Rapla maakond	25	3469	52	3	12
Saare maakond	22	2947	0	0	0
Tartu maakond	54	13570	39	3	5,5
Valga maakond	22	3182	10	1	4,5
Viljandi maakond	36	4843	6	1	2,8
Võru maakond	24	3485	0	0	0
KOKKU	568	113083	409	36	Keskmine 5,5

LISA 4

Pikapäevarühmad 2009/2010 õppeaastal

Maakond	Koolide arv	Põhikooli õpilaste arv	Pikapäevarühmaga koolide arv	Õpilaste arv pikapäevarühmas	Pikapäevarühmas osalevate õpilaste osakaal põhikooli õpilaste arvust (%)	Pikapäeva-rühmaga koolide osakaal koolide koguarvust (%)
Harju maakond	142	42768	80	3788	9	56
Hiiu maakond	7	871	3	88	10	43
Ida-Viru maakond	46	12189	22	1279	10	48
Jõgeva maakond	27	3361	21	666	20	78
Järva maakond	23	3025	14	315	10	61
Lääne maakond	25	2399	17	404	17	68
Lääne-Viru maakond	41	6327	21	621	10	51
Põlva maakond	23	2690	14	398	15	61
Pärnu maakond	51	7957	29	1380	17	57
Rapla maakond	25	3469	15	380	11	60
Saare maakond	22	2947	15	400	14	68
Tartu maakond	54	13570	33	1666	12	61
Valga maakond	22	3182	14	761	24	64
Viljandi maakond	36	4843	24	616	13	67
Võru maakond	24	3485	16	554	16	67
KOKKU	568	113083	338	13316	12	Keskmine 64

LISA 5

Õpilaskoduga koolid 2009/2010 õppeaastal

Maakond	Koolide arv	Põhikooli õpilaste arv	Õpilaskoduga koolide arv	Õpilaskodu kohtade arv	Õpilaskodu kohti 1000 põhikooli õpilase kohta
Harju maakond	142	42768	2	47	1
Hiiu maakond	7	871	2	36	41
Ida-Viru maakond	46	12189	2	40	3
Jõgeva maakond	27	3361	6	138	41
Järva maakond	23	3025	1	40	13
Lääne maakond	25	2399	4	132	55
Lääne-Viru maakond	41	6327	4	96	15
Põlva maakond	23	2690	0	0	0
Pärnu maakond	51	7957	4	157	20
Rapla maakond	25	3469	2	69	20
Saare maakond	22	2947	2	128	43
Tartu maakond	54	13570	3	89	7
Valga maakond	22	3182	2	70	22
Viljandi maakond	36	4843	3	66	14
Võru maakond	24	3485	2	69	20
KOKKU	568	113083	40	1203	Keskmine 21

LISA 6

AEK poolt pikapäevarühma suunatud (EHIS, 11.02.10 väljavõte)

Maakond	Alaealiste komisjon	2008.a.	2009.a.
Harjumaa		33	11
	<i>Kose vald</i>		4
	<i>Kuusalu vald</i>	3	
	<i>Saku vald</i>		1
	<i>Tallinna linn</i>	30	3
	<i>Viimsi vald</i>		3
Tartumaa		36	20
	<i>Tartu maakond</i>	34	20
	<i>Elva linn</i>	2	
Raplamaa		25	18
	<i>Rapla maakond</i>	21	17
	<i>Kohila vald</i>	4	1
Pärnumaa		6	6
	<i>Pärnu linn</i>	4	5
	<i>Halinga vald</i>		1
	<i>Are vald</i>	1	
	<i>Pärnu maakond</i>	1	
Ida-Virumaa		3	1
	<i>Kiviõli linn</i>	2	
	<i>Kohtla vald</i>	1	
	<i>Ida-Viru maakond</i>		1
Jõgevamaa		1	2
	<i>Jõgeva maakond</i>		2
	<i>Tabivere vald</i>	1	
Saaremaa		1	
Järvamaa		1	
Läänemaa			1
Pikapäevarühma suunatud kokku		106	29

LISA 7

AEK poolt kasvatusraskustega õpilaste klassi suunatud (EHIS, 11.02.10 väljavõte)

Maakond	Suunanud alaealiste komisjon	2008.a.	2009.a.
Raplamaa		19	3
	<i>Rapla maakond</i>	17	3
	<i>Kohila vald</i>	2	
Pärnumaa		3	8
	<i>Pärnu linn</i>	1	4
	<i>Pärnu maakond</i>	2	2
	<i>Tõstamaa vald</i>	1	
	<i>Sauga vald</i>		1
Ida-Virumaa		4	
	<i>Kohtla vald</i>	2	
	<i>Narva linn</i>	2	
Harjumaa			2
	<i>Harku vald</i>		1
	<i>Tallinna linn</i>		1
Kasvatusraskustega klassi suunatud kokku		27	12